

FYLKESMANNEN I AUST-AGDER

Miljøvernavdelingen

Birkenes kommune
Postboks 115

4795 Birkeland

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
Sak nr. 2012/632 / FMAAVSK

Dato
14.02.2013

OVERSENDELSE AV UTSLIPPSTILLATELSE FOR RUGSLAND GLASSFIBERDEPONI

Vi viser til søknad fra Birkenes kommune om videre drift av Rugsland glassfiberdeponi datert 28.04.03, søknad om unntak datert 16.12.11, oppdatert søknad av 31.05.12, møter og øvrig kommunikasjon i saken.

Redegjørelse for saken

Birkenes kommune har påtatt seg ansvaret for å drive deponi for produksjonsrester og avkapp av glassfiber fra bedriften 3B-Fibreglas Norway AS. Glassfiberavfallet ble, i brev fra Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif, tidligere SFT) av 21.02.97 og 10.06.97, vurdert som inert avfall. 3B-Fibreglas Norway AS fikk utslippstillatelse fra Klif den 29.01.91 (sist endret 28.05.09). Fylkesmannen ga tillatelse til Birkenes kommune for drift av deponi for glassfiberavfall, datert 18.06.97, med senere endringer.

Ny forskrift om deponering av avfall trådte i kraft 01.05.02. Forskriften er basert på EU's rådsdirektiv om deponering av avfall. Det er krav om at alle deponier som skal drives videre etter 16.07.09 må drives i samsvar med kravene i den nye avfallsforskriften. Eksisterende deponier som ønsket å drive videre søkte derfor om videre drift til Fylkesmannen innen 01.05.03.

Behandlingen av søknad om ny deponitillatelse for Rugsland glassfiberdeponi ble svært forsinket, bl.a. i påvente av retningslinjer fra sentrale myndigheter. Nye tillatelser til avfallsdeponier for ordinært avfall ble prioritert behandlet før deponiet på Rugsland, da dette deponiet var forventet å medføre mindre miljøulempe. Tilsyn ved Rugsland glassfiberdeponi i 2010 førte også til uavklarte problemstillinger rundt driften av deponiet som forsinket prosessen, da det ble avdekket at en del av avfallet som ble deponert viste seg ikke å være inert avfall. I etterkant av dette har det vært flere møter mellom Birkenes kommune 3B-Fibreglas Norway AS og Fylkesmannen.

Fylkesmannen i Aust Agder har på bakgrunn av opprinnelig og revidert søknad, samt ytterligere opplysninger som er kommet fram i ettertid, funnet det nødvendig å utarbeide ny tillatelse for Rugsland glassfiberdeponi som er i samsvar med det nye regelverket.

Høringsuttalelser

Oppdatert søknad av 31.05.12 ble lagt ut på offentlig høring 20.09.12 – 18.10.12. Varsel til allmenheten ble kunngjort i Lillesandsposten og på Fylkesmannens hjemmeside. Direkte varsel ble sendt til grunneiere, nærmeste naboer og flere interesseorganisasjoner.

Det har ikke kommet inn noen høringsuttalelser.

Postadresse:
Postboks 788 Stoa
4809 Arendal

Besøksadresse:
E-post:
Hjemmeside:

Fylkeshuset, Arendal
fmaapost@fylkesmannen.no
www.fylkesmannen.no/aa

Telefon: 37 01 75 00
Telefaks: 37 01 76 10
Org.nr: 874 762 822

Saksbehandler:
Veronica Skjævestad
Dir.innvalg: 37017540

Fylkesmannens vurderinger

Generelle vurderinger

Endringer i avfallsforskriftens kap. 9. om deponering innebærer strengere krav til etablering, drift, etterdrift og strengere kontroll ved mottak av avfall enn det som var gjeldende i tidligere tillatelse for Rugsland glassfiberdeponi. Avfallsforskriftens § 9-16 krever at alle deponier som skal drives videre etter 16.07.09 må drives i samsvar med de nye kravene.

Det gjøres oppmerksom på at avfallsforskriftens kapittel 9 ligger til grunn for denne tillatelsen. Alle krav i avfallsforskriftens kap. 9 som omfatter deponi for inert avfall gjelder for Rugsland glassfiberdeponi uavhengig av om de er omtalt i denne tillatelsen eller ikke.

Naturmangfoldloven

Prinsippene i lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, jf. naturmangfoldloven § 7. Vurderingen skal fremgå av beslutningen. Prinsippene er tatt inn i Fylkesmannens vurderinger om utslippet til vann.

Rammer

Fylkesmannen har funnet det rimelig å sette årlige begrensninger i mengde avfall som kan deponeres. Begrunnelse for å sette årlige mengdebegrensninger er å sikre at kommunen har kapasitet og plass til å håndtere alt avfallet som tas inn, og sikre at avfallet blir håndtert etter gjeldende forskrifter. Det er i utgangspunktet ønskelig å deponere så lite glassfiberavfall som mulig og bruke mest mulig som produkt eller til gjenvinning/gjenbruk.

Oppfyllingen av deponiet skal skje i samsvar med oppfyllingsplan vedlagt søknaden. Maksimal kotehøyde settes til kote 50, noe som er i samsvar med Fylkesmannens vurdering i brev datert 20.02.2002.

Søknad om å deponere glassfiberavfall som ikke er definert som inert

3B Fibreglas Norway AS har to typer glassfiberavfall fra produksjonsprosessen; tørt glassfiber og vått glassfiber. Utlekkingstester som ble gjennomført etter tilsyn i juni 2010 viste at det tørre glassfiberavfallet ikke tilfredstilte grenseverdiene for utlekking for inert avfall, jf. avfallsforskriften kap. 9, vedlegg II, pkt. 2.1.1. mhp. fenolindeks og løst organisk karbon. Utlekkingen var kun analysert med ristetest-metode. Fylkesmannen ga tilbakemelding om at deponering av tørt glassfiberavfall var i strid med tillatelsen, jf. inspeksjonsrapport datert 19.08.10. Fylkesmannen ba om nye analyseprøver som inkluderte både ristetest og kolonnetest.

Kommunen oversendte nye analyseresultater av utlekking som var innenfor grenseverdiene. Det viste seg at 3B Fibreglas Norway AS hadde laget et nytt avfallsprodukt med 90 % vått glassfiberavfall og 10 % tørt glassfiberavfall. Fylkesmannen avviste tilbakemeldingen og krevde at det skulle sorteres i to fraksjoner. 3B Fibreglas Norway AS fikk en mottaker i Europa for det tørre glassfiberavfallet, men søkte Klif om å deponere glassfiberavfall som ikke tilfredstilte utlekkingsgrensene dersom de mistet kunden i Europa og fikk problemer med avsetningen av det tørre avfallet. Søknaden gjaldt 2200 tonn pr år. Analyseresultatene viste overskridelser for utlekking for fenoltall og løst organisk karbon. 3B Fibreglas AS mente at deponering av det tørre glassfiberavfallet ikke har ført til miljøpåvirkning og viste til miljøovervåkingsresultater. Klif sendte søknaden til fylkesmannen som rette myndighet.

Fylkesmannen oppfatter, både av søknaden og gjennom øvrig korrespondanse, at kommunen ønsker å drive et deponi for inert avfall på Rugsland. Kommunen ønsker at avfallsdeponiet kun skal omfatte deponering av glassfiberavfall fra 3B Fibreglas Norway AS. Vilårene som Fylkesmannen stiller i denne tillatelsen er derfor tilpasset et avfallsdeponi for inert avfall.

Forurensningsmyndigheten kan for enkeltstående avfallsleveranser bestemme at et deponi i kategori 1 eller 2 kan motta avfall med inntil tre ganger høyere utlekkingspotensial eller innhold av farlig stoff enn angitt i avfallsforskriftens kap. 9, vedlegg II. Dette gjelder imidlertid ikke utlekking av

løst organisk karbon m.m. Unntak forutsetter at det har blitt gjennomført en miljørisikovurdering som viser at høyere grenseverdier ikke medfører noen økt risiko for menneskers helse eller miljøet, jf. vedlegg II, pkt. 2.5. Siden avfallsdeponier for inert avfall kommer i deponikategori 3, faller ikke slike deponier inn under unntaksbestemmelsen. Innsendte analyseresultater oppfattes heller ikke som tilstrekkelig for en miljørisikovurdering, da de kun omfatter analyser av enkelte parametre. Fylkesmannen finner det derfor ikke mulig å gi unntak for å deponere glassfiberavfall som overskrider utlekkingsgrensene for inert avfall på Rugsland glassfiberdeponi. Vi mener vår vurdering er i tråd med naturmangfoldloven §§ 8 og 9 (kunnskapsgrunnlaget og føre-var prinsippet). 3B Fibreglas Norway AS må derfor finne andre kunder som kan motta tørt glassfiberavfall eller levere det på annet godkjent deponi.

Finansiell sikkerhetsstillelse

Kommunen mener i sin søknad at det ikke er behov for finansiell garanti siden kommunen ikke kan gå konkurs. Kommunen har påtatt seg drifts – avslutnings- og etterdriftsansvar for deponiet.

Selv om en kommune ikke kan gå konkurs, jf. kommuneloven § 55, mener Fylkesmannen likevel at kommunen må dokumentere hvor mye penger som bør avsettes for å sikre at forpliktelsene som følger av tillatelsen oppfylles. Det er behov for en beregning av kostnader til drift av deponiet, miljøovervåking, samt avslutning og etterdrift i 30 år. Slike kostnader skal i henhold til avfallsforskriften § 9-10 dekkes inn gjennom den prisen driftsansvarlige krever for deponeringen av avfallet på deponiet. På Rugsland glassfiberdeponi blir det kun deponert næringsavfall og kommunen har derfor ikke anledning til å dekke inn kostnadene gjennom renovasjonsgebyr.

Fylkesmannen vil ha oversendt et regnestykke som omfatter det overnevnte og en dokumentasjon på at kommunen har sikret at de avsatte midlene ikke blir omdisponert til andre formål.

Miljøovervåkningsprogram

Rugsland glassfiberdeponi har i dag ikke noe system for oppsamling av sigevann. Deponiet ligger i et utgravd sandtak, og sigevann fra deponiet infiltreres i løsmassene. Deponiet er lokalisert like ved Tovdalselva som er en viktig lakseelv. Da det kun skal deponeres inert glassfiberavfall på deponiet er det forventet mindre fare for forurenset avrenning enn fra et ordinært avfallsdeponi.

Basiskarakteriseringen av tørt glassfiberavfall (utlekkings tester) har vist at dette avfallet ikke er inert og dermed kan medføre skadelig avrenning. Siden vi vet at det er deponert både tørt og vått glassfiberavfall over mange år mener vi at det er viktig å overvåke avrenningen fra deponiet for å dokumentere at deponeringen ikke medfører forurensningsfare eller påvirker resipienten, jf. føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9.

Rugsland glassfiberdeponi har hittil gjennomført et forenklet miljøovervåkningsprogram. På bakgrunn av nytt regelverk og våre vurderinger over, krever Fylkesmannen at Birkenes kommune må etablere et revidert overvåkningsprogram som er i tråd med avfallsforskriftens kapittel 9, vedlegg III og Klima- og forurensningsdirektoratets veileder TA-2077/2005. Dette er også tråd med kravet om kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8. Siden Rugsland glassfiberdeponi er et inert avfallsdeponi vil det ikke være nødvendig å inkludere alle analyseparametre, men miljøovervåkningsprogrammet må inkludere de parametre som potensielt kan lekke ut fra det deponerte avfallet. Forslag til miljøovervåkningsprogram bør utarbeides av kompetent fagmiljø. Revidert overvåkningsprogram skal oversendes til Fylkesmannen innen 1. juni 2013.

Rensing av sigevann

Dersom resultatene fra miljøovervåkningsprogrammet tilsier det kan Fylkesmannen kreve at sigevannet fra deponiet samles opp og renses før utslipp til resipient.

I henhold til avfallsforskriften kapittel 9 vedlegg I (punkt 2, første ledd, bokstav d) skal det ved alle avfallsdeponier treffes nødvendige tiltak for å behandle forurenset vann og sigevann som samles opp dersom det er nødvendig for å oppnå påkrevd utslippskvalitet. For å bidra til en enhetlig praktisering av denne bestemmelsen i avfallsforskriften, har Klima- og forurensningstilsynet (Klif) arbeidet med å lage retningslinjer til fylkesmennene for utforming av konsesjonskrav til håndtering av sigevann fra deponier. Klif har kommet til at det foreløpig ikke foreligger godt nok grunnlag for å lage nasjonale retningslinjer som på generelt grunnlag gir anvisning på når det bør stilles krav om

rensing av sigevann fra deponier, og hva det nærmere innholdet i slike krav eventuelt bør være. Data fra utvidede overvåkingsprogram vil på sikt gi bedre oversikt over deponienes betydning som kilder til utslipp av miljøgifter. Hvis det viser seg at deponienes utslipp av miljøgifter generelt er av vesentlig miljømessig betydning, vil det bli vurdert å lage retningslinjer for rensing på et seinere tidspunkt. Det vises her til at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver såfremt ikke tiltaket koster uforholdsmessig mye i forhold til miljønyten, jf. naturmangfoldloven § 11. Fylkesmannen vil komme tilbake til eventuelle krav om sigevannsrensing.

Nærmiljø – lukt, støv osv.

Fylkesmannen er ikke kjent med at det har vært naboklager i forbindelse med driften av anlegget. Det stilles likevel krav i tillatelsen til nærmiljøtiltak. Ved vesentlige nærmiljøulempen kan Fylkesmannen kreve gjennomføring av ytterligere tiltak.

Fastsettelse av risikoklasse

I henhold til forurensningsforskriften kapittel 39 er Rugsland glassfiberdeponi plassert i risikoklasse 3. Dette er gjort med bakgrunn i virksomhetens størrelse og potensial for utslipp til luft, overflatevann og grunnvann, samt vurdering av resipientens sårbarhet.

Informasjon om vannforskriften

Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften) trådte i kraft 1.1.2007 og er basert på EU's vanddirektiv. Hovedmålet med vanddirektivet er å sikre beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet, og om nødvendig iverksette forebyggende eller forbedrende miljøtiltak for å sikre miljøtilstanden i ferskvann, grunnvann og kystvann. Vannforskriften legger opp til at det settes miljømål for vannforekomster. Det generelle målet er at alle vannforekomster minst skal opprettholde, eller oppnå, god tilstand (etter Klima- og forurensningsdirektoratets klassifisering) innen 2021. Vannforvaltningsarbeidet følges opp ved at hver vannregion utarbeider en sektorovergripende forvaltningsplan og tiltaksprogram.

Utslipet fra Rugsland glassfiberdeponi kan påvirke Tovdalsvassdraget, som er en del av Tovdal vannområde i Vannregion Agder. Utslipet skal overvåkes gjennom påkrevd miljøovervåkingsprogram i tillatelsen. Birkenes kommune, som ansvarlig for utslippet fra glassfiberdeponiet, må påregne å bidra i arbeidet med å nå vannforskriftens målsetting om god tilstand i Tovdalsvassdraget. Se for øvrig mer informasjon på www.vannportalen.no.

Konklusjon

Strenge krav i tillatelsen vil føre til bedre kontroll med mottak og deponering av avfall og overvåking av eventuell miljøpåvirkning. Med de fastsatte vilkår finner Fylkesmannen det forsvarlig å innvilge ny tillatelse for Rugsland glassfiberdeponi.

Annet

Dersom det skulle oppstå utilsiktede miljøkonsekvenser i anleggs- eller driftsfasen kan vilkårene i tillatelsen bli skjerpet ytterligere, jf. forurensningsloven § 18.

Vedtak om gebyr

Fylkesmannens behandling av søknader om endring av utslippstillatelser er omfattet av en gebyrordning som er nærmere beskrevet i forurensningsforskriften kap. 39 *Gebyr til statskassen for arbeid med tillatelser og kontroll etter forurensningsloven*. Vi viser til varsel om gebyr i brev datert 12.12.11.

Fylkesmannen mener at behandling av søknad om ny tillatelse omfattes av forurensningsforskriften kap 39 selv om den opprinnelige søknaden (fra 2003) kom inn før forskriften trådte i kraft. Dette begrunnes med at det har kommet inn en revidert søknad og en tilleggsøknad om å deponere tørt glassfiberavfall (som ikke tilfredsstillere utlekkingskravene) etter at kap. 39 trådte i kraft.

Ressursbruken i forbindelse med behandling av søknaden har vært relativt omfattende og tilsier at Birkenes kommune skal betale et gebyr etter sats 2, jf. forurensningsforskriften § 39-5, noe som tilsvarer et gebyr på kr 21 900 for endring av tillatelse.

Klima- og forurensningsdirektoratet vil ettersende faktura med innbetalingsblankett. Gebyret forfaller til betaling 30 dager etter fakturadato.

Underlag for tillatelsen

Følgende lover og forskrifter er særlig relevant for virksomheten:

- Lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften), kap. 9 om deponering og kap. 11 om farlig avfall.
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)

Ansvarsforhold, tvangsmulkt, straff

Den som har fått tillatelsen har ansvar for til enhver tid å overholde kravene og vilkårene som er satt i denne tillatelsen. Dette innebærer blant annet at anlegg og utstyr skal drives og vedlikeholdes slik at utslippene minimeres. Den ansvarlige plikter gjennom internkontroll og andre tiltak å sørge for at virksomheten drives slik at ulemper og skadevirkninger begrenses mest mulig.

Overtredelse av vilkårene i tillatelsen er straffbart i henhold til forurensningslovens kap. 10. Tillatelse til utslipp fritar ikke for erstatningsansvar etter de alminnelige erstatningsregler, jf. forurensningslovens § 10, 2.ledd.

I medhold av forurensningsloven § 73 kan fylkesmannen fastsette tvangsmulkt for å sikre at tiltakene gjennomføres som forutsatt i utslippstillatelsen.

Tillatelser etter andre lover

Fylkesmannen forutsetter at tillatelser for øvrige konsesjonspliktige forhold foreligger før denne tillatelsen tas i bruk. Fylkesmannen forutsetter også at inngrep og tiltak er i samsvar med gjeldende reguleringsplaner og at det er innhentet nødvendige tillatelser for tiltaket for eksempel etter plan- og bygningsloven. Endringer i forhold til reguleringsplan, som kan gi forurensningsmessige virkninger skal forelegges Fylkesmannen. Det forutsettes også at det søkes om tillatelser fra kommunal forurensningsmyndighet i forbindelse med sanitæravløp og eventuelle oljeutslipp fra anleggsområdet.

Frister

Frist	Tiltak	Henv.pkt.
01.06.13	Overvåkingsprogram for miljøkontroll	3.10.3
Innen 8 mnd fra ikrafttredelsesdato	Prosedyrer og rutiner for drift, vedlikehold, kontroll og overvåking av deponiet	3.7.2
01.11.13	Forslag til finansiell sikkerhet – oversendelse til Fylkesmannen	3.9
1.mars hvert år	Årsrapport i Altinn for deponiet	3.10.4

Klageadgang

Tillatelsen, vedtaket om fastsettelse av risikoklasse og vedtak om gebyr kan påklages til Klima- og forurensningsdirektoratet innen en frist på 3 uker, jf. vedlagte klageskjema. En eventuell klage skal sendes til Fylkesmannen i Aust Agder, miljøvernavdelingen, postboks 788 Stoa, 4809 Arendal. Klagen må være skriftlig og bør være begrunnet.

I henhold til forurensningsforskriften § 36-11 skal vedtaket om ny utslippstillatelse offentliggjøres. Fylkesmannen sørger for offentliggjøring av tillatelsen på våre hjemmesider.

Med hilsen

Jan Atle Knutsen
fylkesmiljøvern sjef

Veronica Skjævestad
senioringeniør

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrift.
Saksbehandler: Veronica Skjævestad

Kopi til:

Klima- og	Postboks	0032	Oslo
forurensningsdirektoratet	8100 Dep		
3B-Fibreglass Norway AS	Postboks 42	4795	BIRKELAND

Vedlegg

- 1 Utslippstillatelse for Rugsland glassfiberdeponi
- 2 Klageskjema

Tillatelse etter forurensningsloven til deponering av inert glassfiberavfall på Rugsland for Birkenes kommune

Tillatelsen er gitt i medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6, § 11 jfr. § 16 jf. forskrift om gjenvinning og behandling av avfall kapittel 9 om deponering av avfall, § 9-7. Tillatelsen er gitt på grunnlag av opplysninger gitt i søknad av 28.04.2003, oppdatert søknad av 31.05.2012, ny søknad om deponering av tørt glassfiberavfall samt opplysninger fremkommet under behandlingen av søknaden. Vilkårene framgår på side 4 til og med side 11.

Denne tillatelsen erstatter tillatelse gitt 18.06.97 med tilhørende endringer, datert 13.07.2001 og 20.02.2002.

Tillatelsen gjelder fra dags dato.

Kommunen må på forhånd avklare skriftlig med Fylkesmannen endringer den ønsker å foreta i forhold til opplysninger gitt i søknaden eller under saksbehandlingen som kan ha miljømessig betydning.

Dersom hele eller vesentlige deler av tillatelsen ikke er tatt i bruk innen 4 år etter at tillatelsen er trådt i kraft, skal kommunen sende Fylkesmannen en redegjørelse for virksomhetens omfang slik at Fylkesmannen kan vurdere eventuelle endringer i tillatelsen

Bedriftsdata

Bedrift	Birkenes kommune
Postadresse	Postboks 115, 4795 Birkeland
Kommune og fylke	Birkenes i Aust Agder
Org. nummer (bedrift)	964965870
NACE-kode og bransje	84.110 Generell offentlig administrasjon

Anleggsdata

Anlegg	Rugsland Glassfiberdeponi
Beliggenhet/gateadresse	Rugsland, 4795 Birkeland
Gårds- og bruksnr	15/45 og 15/2
Kommune og fylke	Birkenes i Aust Agder
NACE-kode og bransje	38.210 Behandling og disponering av ikke-farlig avfall
NOSE-kode	109.04.04 Land filling
Deponikategori	3, Deponi for inert avfall

Fylkesmannens referanser

Arkivkode	Anleggsnummer	Risikoklasse ¹
2012/632	0928.0021.01	3

¹ Jf Forurensningsforskriftens kapittel 39 om gebyr til statskassen for Statens forurensningstilsyns arbeid med tillatelser og kontroll etter forurensningsloven

*Fylkesmannen i Aust Agder
Miljøvernavdelingen*

Tillatelse gitt: 18.06.97	Endringsnummer:	Sist endret: 14.02.13
Jan Atle Knutsen fylkesmiljøvern sjef		Veronica Skjævestad senioringeniør

Innholdsfortegnelse

1. Rammer	4
2. Generelle vilkår	4
2.1 Utslippsbegrensninger	4
2.2 Plikt til å redusere forurensning så langt som mulig	4
2.3 Tiltak ved økt forurensningsfare	4
2.4 Internkontroll	4
3. Særskilte vilkår for deponering av avfall	5
3.1 Avfall som kan deponeres	5
3.2 Behandling av avfall før deponering	5
3.3 Registrering og kontroll ved mottak av avfall	5
3.4 Beskyttelse av jord og vann	6
3.4.1 Tiltak for å redusere sigevannsmengden	6
3.4.2 Tiltak mot utlekking av sigevann	6
3.5 Sigevannshåndtering	6
3.6 Nærmiljøtiltak	7
3.6.1 Generelt	7
3.6.2 Støy	7
3.7 Oppfylling og drift	7
3.7.1 Oppfylling	7
3.7.2 Drift	8
3.8 Avslutning og etterdrift	8
3.8.1 Trinnvis avslutning	8
3.8.2 Endelig avslutning og etterdrift	8
3.9 Finansiell sikkerhet og kostnadsdekning	9
3.10 Kontroll og overvåking	9
3.10.1 Oversikt over deponiets utvikling og vannbalanse	9
3.10.2 Meteorologiske data	9
3.10.3 Overvåking av sigevann, overflatevann og grunnvann	9
3.10.4 Rapportering	10
4. Forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning	11
4.1 Etablering av beredskap	11
4.2 Varsling av akutt forurensning	11
4.3 Rapportering i forhold til krav om beredskap	11
5. Eierskifte	11
6. Tilsyn	11
VEDLEGG 1	12
Liste over prioriterte stoffer, jfr punkt 2.1.	12
Metaller og metallforbindelser:	12
Organiske forbindelser:	12

1. Rammer

Tillatelsen gjelder deponi på Rugsland for inert avfall. Tillatelsen gjelder en årlig mengde deponert avfall på 4500 tonn. Tillatelsen er basert på et gjenværende totalt fyllingsvolum på 75 000 m³ og avslutning av deponiet innen år 2035. Det skal ikke fylles høyere enn kote 50.

Fylkesmannen forutsetter at virksomheten til enhver tid har sikret at arealbruk er i samsvar med plan- og bygningslovens bestemmelser.

2. Generelle vilkår

2.1 Utslippsbegrensninger

De utslippskomponenter fra virksomheten som er antatt å ha størst miljømessig betydning, er uttrykkelig regulert gjennom spesifikke vilkår i denne tillatelsen. Dette gjelder likevel ikke utslipp av prioriterte stoffer oppført i vedlegg 1. Utslipp av slike komponenter er bare tillatt dersom de er så små at de må anses å være uten miljømessig betydning.

2.2 Plikt til å redusere forurensning så langt som mulig

All forurensning fra virksomheten, herunder utslipp til luft og vann, samt støy og avfall, er isolert sett uønsket. Selv om utslippene holdes innenfor fastsatte utslippsgrenser, plikter kommunen å redusere sine utslipp, herunder støy og lukt, så langt dette er mulig uten urimelige kostnader. Plikten omfatter også utslipp av komponenter det ikke er satt spesifikke grenser for.

2.3 Tiltak ved økt forurensningsfare

Dersom det som følge av unormale driftsforhold eller av andre grunner oppstår fare for økt forurensning, plikter kommunen å iverksette de tiltak som er nødvendige for å eliminere eller redusere den økte forurensningsfaren, herunder om nødvendig å redusere eller innstille driften.

Kommunen skal så snart som mulig informere Fylkesmannen om unormale forhold som har eller kan få forurensningsmessig betydning. Akutt forurensning skal varsles iht. pkt. 4.2.

2.4 Internkontroll

Kommunen plikter å etablere internkontroll for sin virksomhet i henhold til gjeldende forskrift om dette². Internkontrollen skal blant annet sikre og dokumentere at virksomheten overholder krav i denne tillatelsen, forurensningsloven, produktkontrollloven og relevante forskrifter til disse lovene. Kommunen plikter å holde internkontrollen oppdatert.

Kommunen plikter til enhver tid å ha oversikt over alle aktiviteter som kan medføre fare for forurensning av det ytre miljø og kunne redegjøre for risikoforhold ved virksomheten. Risikovurderingen skal være dokumentert og ved endringer i driften skal risikovurderingen

² Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter – forskrift av 06.12.1996 nr. 1127 (Internkontrollforskriften)

oppdateres. Med utgangspunkt i risikovurderingen skal virksomheten om nødvendig iverksette risikoreduserende tiltak jf. internkontrollforskriften § 5, 2. ledd, punkt 6.

3. Særskilte vilkår for deponering av avfall

3.1 Avfall som kan deponeres

Tillatelsen omfatter deponering av glassfiberavfall som oppfyller mottakskriteriene i avfallsforskriften kap. 9, vedlegg II, pkt. 2.1 for deponi for inert avfall. Avfallet må være klassifisert som inert etter avfallsforskriften kap. 9, vedlegg II.

Det gis ikke unntak for deponering av glassfiberavfall som overskrider grenseverdier for utlekkingspotensial, jf. søknad datert 16.12.11.

Det er tillatt å deponere 4500 tonn glassfiberavfall pr år.

3.2 Behandling av avfall før deponering

Alt avfall skal være behandlet før deponering jf avfallsforskriften kap. 9, § 9-6. Behandlingen skal sikre at avfallets innhold av organisk materiale ikke overstiger forskriftens krav til maksimum innhold³ og kriteriene i vedlegg II.

Avfall som lett kan materialgjenvinnes skal ikke deponeres.

3.3 Registrering og kontroll ved mottak av avfall

Alt avfall som deponeres skal registreres, loggføres og veies før deponering jf § 9-12. Registreringen skal tilpasses myndighetenes krav til rapportering.

Det skal gjennomføres kontroll av alt avfall som mottas. Kontrollen skal avdekke om forskriftens bestemmelse om behandling av avfallet er oppfylt før deponering og om avfallets innhold er i strid med tillatelsen.

Mottakskontrollen skal minimum følge kravene fastsatt i vedlegg II.

Alt avfall skal kontrolleres visuelt før og etter lossing og sammenliknes med dokumentasjonen fra avfallsprodusent. Den visuelle kontrollen skal gjennomføres slik at den kan avdekke eventuelle avvik mellom avfallets basiskarakterisering og det faktiske innholdet i den enkelte leveranse.

Det skal i tillegg tas stikkprøvekontroll som minst skal omfatte 1 av hver 100. avfallsleveranse ved deponiet iht. vedlegg II, punkt 1.4. Stikkprøvekontrollen skal også omfatte analyser av avfallets utlekkingssegenskaper.

Prøvetaking og analyse av avfallet skal gjennomføres i samsvar med bestemmelsene i avfallsforskriften kap. 9, vedlegg II, punkt 3.

³ Fastsettes med endring av forskriften iht Klif's strategi for deponiforbud for nedbrytbart avfall

Dersom det oppdages avfall som ikke tillates deponert, dokumentasjonen fra avfallsprodusent ikke er tilstrekkelig til å vurdere den opp mot mottakskriteriene eller mangler, skal avfallet avvises for deponering. All avvising av avfall må meldes til forurensningsmyndigheten jf vedlegg II, punkt 1.4.

Resultat av stikkprøvekontrollen skal oppbevares i minst 2 år. Resterende dokumentasjon på mottatt avfall, både for den enkelte leveranse (mengde, type og produsent), sammendrag av basiskarakterisering og eventuell resultat av verifikasjon skal oppbevares i hele deponiets levetid, inkludert etterdriftsfasen.

3.4 Beskyttelse av jord og vann

3.4.1 Tiltak for å redusere sigevannsmengden

Minst mulig sigevann skal dannes i deponiet. Det skal være størst mulig grad av oppsamling av det sigevannet som likevel oppstår.

Kommunen skal ha kontroll med innsig og inntrenging av grunn- og overflatevann og om nødvendig iverksette tiltak for å redusere vanninntrengningen til deponiet. Rent overflatevann fra tilstøtende arealer eller innsig av rent grunnvann skal ledes separat utenom deponiet.

Det skal også sørges for kontroll med inntrengningen av nedbør i deponiet. Deponiets nedbørsfelt skal avgrenses ved midlertidig avskjæring av det aktive arealet som er åpent for deponering.

Effekt av tiltak for å redusere vanninntrengningen til deponiet skal dokumenteres gjennom overvåkingsprogrammet og vannbalanseberegninger.

3.4.2 Tiltak mot utlekking av sigevann

Alle deponiceller etablert på utvidet/nytt areal etter 14.02.2013 skal oppfylle kravene til bunntetting i avfallsforskriftens kap.9, vedlegg I, punkt 3.2 og 3.3.

Det er en forutsetning at de metoder som benyttes for å etterkomme bunntettingskravene kan betraktes som BAT (beste tilgjengelige teknikker).

For eksisterende deponiceller, har Fylkesmannen innvilget dispensasjon fra kravene til dobbel bunntetting iht. vedtak av 11.10.05.

3.5 Sigevannshåndtering

Sigevannet skal overvåkes jf. tillatelsens pkt. 3.10.3.

Sigevannet tillates å infiltreres i grunnen dersom overvåkingen viser at forurensningen er liten. Dersom grunnen benyttes som rensemedium skal renseeffekt og påvirket område dokumenteres.

Fylkesmannen kan sette krav til rensing av sigevann dersom det er behov for det.

3.6 Nærmiljøtiltak

3.6.1 Generelt

Eieren av tillatelsen skal utarbeide driftsrutiner som sikrer at nærmiljøulempene som følge av deponidriften reduseres til et minimum.

Flygeavfall skal begrenses mest mulig. Om nødvendig må Birkenes kommune sørge for tiltak for å hindre flygeavfall, og sørge for opprydding i berørte områder.

Ved behov skal det utarbeides eget program for bekjempelse av skadedyr og fugleplager.

Lukt og støv fra deponiet/avfallsanlegget skal til enhver tid være så lav at eksisterende boligområder og offentlige områder ikke blir nevneverdig sjenert. Om nødvendig må lukt- og støvreduserende tiltak iverksettes straks.

3.6.2 Støy

Kommunens bidrag til utendørs støy ved omkringliggende boliger, sykehus, pleieinstitusjoner, fritidsboliger, utdanningsinstitusjoner, barnehager og rekreasjonsområder skal ikke overskride følgende grenser, målt eller beregnet som fritt feltsverdi ved mest støyutsatte fasade:

Dag (kl. 07-19) $L_{pAekv12h}$	Kveld (kl.19-23) $L_{pAekv4h}$	Natt (kl. 23-07) $L_{pAekv8h}$	Natt (kl. 23-07) L_{A1}
55 dB(A)	50 dB(A)	45 dB(A)	60 dB(A)

Støygrensene gjelder all støy fra kommunens ordinære virksomhet, inkludert intern transport på bedriftsområdet og lossing/lasting av avfall. Støy fra midlertidig bygg- og anleggsvirksomhet og fra ordinær persontransport av virksomhetens ansatte er likevel ikke omfattet av grensene.

3.7 Oppfylling og drift

3.7.1 Oppfylling

Utformingen av deponiet skal sørge for at stabiliteten i avfallsmassen og tilknyttede strukturer sikres samt at faren for setninger reduseres.

Avfallet skal deponeres i celler og slik at det areal som er i bruk blir så lite som mulig. Hver celle skal avsluttes og overdekkes før en ny celle påbegynnes iht. krav til trinnvis avslutning jf. vilkår 3.8.1.

Deponiceller i bruk skal dekkes til jevnlig.

Masser som benyttes til midlertidig tildekking av avfallet skal være egnet til formålet. For å hindre at det oppstår tette barrierer for vanngjennomstrømning nede i deponiet, må massene ha en høy permeabilitet.

Det skal foretas årlige registreringer og utbedringer av setninger i deponiet både under aktiv drift og i etterdriftsfasen.

3.7.2 Drift

Det skal være etablert prosedyrer og rutiner for drift, vedlikehold, kontroll og overvåking av deponiet i driftsfasen. Disse skal sikre at kravene i avfallsforskriften og denne tillatelsen overholdes.

Alle ovennevnte prosedyrer og rutiner må være på plass innen 8 mnd fra ikrafttredelsesdato.

Eventuelle endringer som foretas ved oppfyllingen av deponiet ift. oppfyllingsplanen vedlagt søknaden, må varsles Fylkesmannen.

Deponiet skal være sikret mot adgang for uvedkommende og være utilgjengelig utenom deponiets åpningstider. Om nødvendig må hele avfallsanlegget inngjerdes.

Brenning av avfall på deponiområdet er ikke tillatt.

3.8 Avslutning og etterdrift

3.8.1 Trinnvis avslutning

Før en celle avsluttes, skal kommunen ha vurdert og avklart med Fylkesmannen, hvor tett toppdekket skal være. Dersom det senere skal etableres en ny celle oppå denne cellen, skal denne kun midlertidig tildekkes med tette masser eller kunstig membran.

Celler uten organisk avfall, men med risiko for utvasking av forurensende stoffer, skal ha et toppdekke med et tettingslag bestående av 0,5-1 m leire med en hydraulisk konduktivitet på 1×10^{-9} m/sek eller lavere, eller en kunstig membran.

Toppdekke er her benyttet som en felles betegnelse for de lag med masser eller membraner som legges oppå avfallet etter at deponeringen har opphørt. Utformingen av toppdekket skal hindre erosjon og tilpasses etterbruken av arealene.

3.8.2 Endelig avslutning og etterdrift

Når omsøkt deponivolum er utnyttet eller tillatelsen ikke lenger har gyldighet, skal deponiet avsluttes med mindre det gis tillatelse til å utvide deponiet. Birkenes kommune har også ansvar for etterdrift av anlegg og installasjoner i minst 30 år etter avslutning.

Senest 1,5 år før avfallsdeponeringen skal opphøre, skal kommunen legge frem en plan for endelig avslutning og etterdrift. Planen skal blant annet omfatte et revidert overvåkingsprogram for vann i etterdriftsfasen samt angi en endelig utforming og etterbruk av deponiet. Planen må ta høyde for etterfylling pga. setninger.

Deponiet skal ha en konveks form. Toppdekket skal utformes iht. vilkår 3.8.1.

Vekstsjiktet (dvs. øverste del av toppdekket) skal kun bestå av rene masser. Dersom arealet skal benyttes til jord- eller skogbruk, må vekstsjiktet være dypt nok til å tåle pløying eller annen jordbearbeiding.

Tilsåing/beplantning skal skje umiddelbart etter at et område er endelig avsluttet.

Før deponiet avsluttes og lukkes, skal Fylkesmannen varsles. Fylkesmannen skal gjennomføre en sluttinspeksjon på deponiet før det avsluttes iht. avslutningsplanen. På bakgrunn av sluttinspeksjonen kan Fylkesmannen fastsette ytterligere vilkår for avslutning og etterdrift.

Deponiet tillates ikke benyttet til boligformål før etterdriftsfasen er over.

3.9 Finansiell sikkerhet og kostnadsdekning

Kommunen skal etablere en tilfredsstillende finansiell sikkerhet for deponiet for å sikre at forpliktelsene som følger av denne tillatelsen, herunder kravene til nødvendige tiltak i avslutnings- og etterdriftsfasen, kan oppfylles, jf. avfallsforskriftens § 9-10.

Forslag til sikkerhet mhp. form og størrelse, skal oversendes Fylkesmannen innen 1.nov 2013.

3.10 Kontroll og overvåking

3.10.1 Oversikt over deponiets utvikling og vannbalanse

Kommunen skal årlig lage en oversikt over deponiets utvikling som viser det areal som avfallet opptar, avfallsvolumer og avfallssammensetning, deponeringsmetoder, varighet av deponeringen og deponiets gjenværende kapasitet.

På bakgrunn av resultater fra øvrig overvåking, skal kommunen utarbeide et vannbalanseregnskap for siste kalenderår.

3.10.2 Meteorologiske data

Meteorologiske data skal samles inn på deponiet.

3.10.3 Overvåking av sigevann, overflatevann og grunnvann

Kommunen skal ha et overvåkingsprogram for sigevann, overflatevann og grunnvann i henhold til avfallsforskriftens kap.9 vedlegg III og SFTs veileder TA 2077/2005. Overvåkingen skal kunne avdekke eventuelle sigevannslekkasjer eller endringer i deponiets vanntilførsel.

Miljøkontrollprogrammet må omfatte overvåking av de parametere som potensielt kan lekke ut fra det deponerte avfallet. Programmet bør utarbeides av et kompetent fagmiljø. Kommunen må kunne dokumentere at utslippet av aktuelle stoffer er så lavt at det er uten miljømessig betydning (innebærer en mer omfattende miljøkontroll enn dagens).

For sigevann og overflatevann skal det tas prøver som er representative for den gjennomsnittlige sammensetningen i perioden siden forrige prøvetaking.

Minimumskrav til prøvetakings- og analysefrekvens i deponiets driftsfase fremgår av tabellen:

Overvåkingstema	Frekvens
Sigevannsmengde	Kan beregnes etter nedbørsmengder og fordampning
Sigevannets sammensetning	kvartalsvis
Overflatevannets mengde	kvartalsvis
Overflatevannets sammensetning	kvartalsvis
Grunnvannsnivå	hver 6. mnd
Grunnvannets sammensetning	hver 6. mnd

Det er imidlertid kommunen som har ansvar for å påse at overvåkningsprogrammet er tilstrekkelig til å avdekke eventuelle uakseptable utslipp fra deponiet til omgivelsene.

Overvåkningsprogrammet skal verifisere avgrensningen av deponiets påvirkningsområde.

Kommunen er også pliktig til å sørge for at resultat av all overvåking vurderes av faglig sakkyndig. Dersom vurderingene viser at det er behov for tiltak for å overholde kravene i denne tillatelsen, er kommunen også pliktig til så snart som praktisk mulig å utbedre forholdene.

En årlig sammenstilling og vurdering av overvåkningsresultatene skal kunne forevises forurensningsmyndigheten på forespørsel.

Plan for miljøovervåkning oversendes fylkesmannen innen 1. juni 2013.

3.10.4 Rapportering

Resultat av registrering og kontroll av mottatt avfall samt overvåkingsdata iht. vilkår 3.10 skal rapporteres til forurensningsmyndigheten i forbindelse med den årlige egenrapporteringen med frist 1. mars, jf. § 9-13 i avfallsforskriften og på den form som forurensningsmyndigheten beslutter.

Rapporteringen skjer i dag via det elektroniske rapporteringssystemet Altinn. Ved rapportering skal EAL-koder eller NS9431 benyttes⁴.

Rapporten skal også inneholde en vurdering av resultatene og behov for tiltak.

⁴ Denne inndelingen er i samsvar med strukturen i databasen Forurensning.

4. Forebyggende og beredskapsmessige tiltak mot akutt forurensning

4.1 Etablering av beredskap

Kommunen skal, på bakgrunn av en risikoanalyse og de iverksatte risikoreduserende tiltakene, om nødvendig, etablere og vedlikeholde en beredskap mot akutt forurensning. Beredskapen skal være tilpasset den miljørisikoen som virksomheten til enhver tid representerer. Beredskapen mot akutt forurensning skal øves minimum en gang pr. år.

4.2 Varsling av akutt forurensning

Akutt forurensning eller fare for akutt forurensning skal varsles i henhold til gjeldende forskrift⁵. Kommunen skal også så snart som mulig underrette Fylkesmannen i slike tilfeller.

4.3 Rapportering i forhold til krav om beredskap

Kommunen skal rapportere om status for og utviklingen av beredskapen mot akutt forurensning på standardiserte skjemaer som sendes ut årlig av Klima- og forurensningsdirektoratet/Fylkesmannen.

Fylkesmannen forutsetter at kommunen kan legge frem mer utfyllende dokumentasjon, for eksempel ved tilsyn.

5. Eierskifte

Hvis virksomheten overdras til ny eier, skal melding sendes Fylkesmannen så snart som mulig og senest 1 måned etter eierskiftet.

6. Tilsyn

Kommunen plikter å la representanter for forurensningsmyndigheten eller de som denne bemyndiger, føre tilsyn med anleggene til enhver tid.

⁵ Forskrift om varsling av akutt forurensning eller fare for akutt forurensning av 09.07.1992, nr. 1269

VEDLEGG 1

Liste over prioriterte stoffer, jfr punkt 2.1.

Utslipp av disse komponenter er bare omfattet av tillatelsen dersom dette framgår uttrykkelig av vilkårene i pkt. 3 flg. eller de er så små at de må anses å være uten miljømessig betydning

Metaller og metallforbindelser:

	Forkortelser
Arsen og arsenforbindelser	As og As-forbindelser
Bly og blyforbindelser	Pb og Pb-forbindelser
Kadmium og kadmiumforbindelser	Cd og Cd-forbindelser
Kobber og kobberforbindelser	Cu og Cu-forbindelser
Krom og kromforbindelser	Cr og Cr-forbindelser
Kvikksølv og kvikksølvforbindelser	Hg og Hg-forbindelser

Organiske forbindelser:

	Vanlige forkortelser
Bromerte flammehemmere:	
Penta-bromdifenyleter (difenyleter, pentabromderivat)	Penta-BDE
Okta-bromdifenyleter (defenyleter, oktaborbromderivat)	Okta-BDE, octa-BDE
Deka-bromdifenyleter (bis(pentabromfenyl)eter)	Deka-BDE, deca-BDE
Heksabromcyclododekan	HBCDD
Tetrabrombisfenol A (2,2',6,6'-tetrabromo-4,4'isopropyliden difenol)	TBBPA
Dietylheksylftalat (bis(2-etylheksyl)ftalat)	DEHP
Klorholdige organiske forbindelser	
1,2-Dikloreten	EDC
Klorerte dioksiner og furaner	Dioksiner, PCDD/PCDF
Heksaklorbenzen	HCB
Kortkjedete klorparafiner C ₁₀ -C ₁₃ (kloralkaner C ₁₀ -C ₁₃)	SCCP
Klorerte alkylbenzener	KAB
Mellomkjedete klorparafiner C ₁₄ -C ₁₇ (kloralkaner C ₁₄ -C ₁₇)	MCCP
Pentaklorfenol	PCF, PCP
Polyklorerte bifenyler	PCB
Tetrakloreten	PER
Tensidene:	
Ditalg-dimetylammoniumklorid	DTDMAC
Dimetyldioktadekylammoniumklorid	DSDMAC
Di(hydrogenert talg)dimetylammoniumklorid	DHTMAC
Triklorbenzen	TCB
Trikloreten	TRI
Muskxylener (nitromuskforbindelser):	
Muskxylen	
Muskketon	
Nonylfenol og nonylfenoletoksilater	NF, NP, NFE, NPE
Oktylfenol og oktylfenoletoksilater	OF, OP, OFE, OPE
Perfluor oktylsulfonat og andre perfluorerte alkylsulfonater	PFOS, PFAS
Polysykliske aromatiske hydrokarboner	PAH
Tinnorganiske forbindelser:	
Tributyltinn	TBT
Trifenyltinn	TFT, TPT

Fylkesmannen i Aust-Agder
Fylkeshuset
Postboks 788, Stoa
4809 Arendal
Tlf. 37 01 73 00
Faks 37 01 76 10

Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak

Dato: 21.02.2013

Til: Birkenes Kommune Postboks 115 4795 Birkeland	Klageinstansen: Klima- og forurensningsdirektoratet Postboks 8100 Dep 0032 Oslo
---	---

Denne meldingen gir viktige opplysninger hvis De ønsker å klage over vedtak De har fått underretning om.

- Klagerett** De har rett til å klage over vedtaket.
- Hvem kan De klage til?** De kan klage til klageinstansen, dvs. det organ som er nevnt i rubrikken ovenfor til høyre. Men klagen skal først sendes til fylkesmannen. Hvis ikke fylkesmannen endrer sitt vedtak som følge av klagen, vil den bli sendt videre til klageinstansen for avgjørelse.
- Fristen til å klage** Klagefristen er **3 uker** fra den dag dette brevet kom fram. Det er tilstrekkelig at klagen er postlagt innen fristen løper ut. Dersom De klager så sent at det kan være uklart for oss om De har klaget i rett tid, bes De opplyse når denne meldingen kom fram. Dersom klagen blir sendt for sent, er det adgang til å se bort fra den. Om De har særlig grunn til det, kan De likevel søke om å få forlenget klagefristen. De bør da i tilfelle nevne grunnen til forsinkelsen.
- Rett til å kreve begrunnelse** Dersom De ikke allerede har fått begrunnelse for vedtaket, kan De sette fram krav om å få det. Slikt krav må settes fram i løpet av klagefristen. Klagefristen blir i så fall avbrutt, og ny frist begynner å løpe fra det tidspunkt De mottar begrunnelsen.
- Klagens innhold** Klagen skal nevne det vedtak det klages over, og den eller de endringer som ønskes. De bør også nevne Deres begrunnelse for å klage og eventuelle andre opplysninger som kan ha betydning for vurdering av klagen. Klagen må undertegnes.
- Utsetting av vedtaket** Selv om De har klagerett, kan vedtaket vanligvis gjennomføres straks. De har imidlertid adgang til å søke om å få utsatt iverksettingen av vedtaket inntil klagefristen er ute eller klagen er avgjort. De har også anledning til å søke om utsatt iverksettelse ved klage til Sivilombudsmannen.
- Rett til å se sakens dokumenter og til å kreve veiledning** Med visse begrensninger har De rett til å se dokumentene i saken. De må i tilfelle vende Dem til fylkesmannens kontor. Der kan De også få nærmere veiledning om adgangen til å klage, om framgangsmåten ved klage og om reglene for saksbehandlingen ellers.
- Kostnader ved klagesaken** De kan søke om å få dekket utgifter til nødvendig advokatbistand etter reglene om fritt rettsråd. Her gjelder imidlertid normalt visse inntekts- og formuesgrenser. Fylkesmannens kontor eller vedkommende advokat kan gi nærmere veiledning. Det er også særskilt adgang til å kreve dekning for vesentlige kostnader i forbindelse med klagesaken, f.eks. til advokatbistand. Men det er blant annet et vilkår at klageinstansen har gjort endringer i det påklagde vedtaket som er til gunst for Dem. Fylkesmannen vil om nødvendig orientere Dem om retten til å kreve slik dekning for sakskostnader.
- Klage til Sivilombudsmannen** Stortingets ombudsmann for forvaltningen (Sivilombudsmannen) fører kontroll med forvaltningen. Før De bringer saken inn for ombudsmannen, må De utnytte de vanlige klagemuligheter. Ved kontakt med fylkesmannens kontor kan De få en informasjonsbrosjyre om ombudsmannsordningen.

Særlige opplysninger:

--

